

УДК 37.016 (378.147)

DOI: 10.12958/2227-2844-2022-6(354)-106-110

Товстуха Олеся Миколаївна,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

aleksa.lnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7998-1208>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ДЗ «ЛНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Здобувач вищої освіти – це повноцінний суб’єкт освітнього процесу в університеті. Одна з основних вимог, яку стейкхолдер висуває до майбутнього працівника, – уміння самостійно приймати оптимальне рішення в конкретній ситуації, опанувати це вміння можна під час навчання у вищому навчальному закладі, адже декілька років тому у здобувачів вищої освіти з’явилася можливість вибирати до 25% дисциплін вільного вибору залежно від спрямованості особистості та власних уподобань. Незважаючи на актуальність і доцільність окресленого питання, спостерігаємо досить незначну кількість досліджень подібної тематики. Такий дисонанс змусив нас поділитися практичним досвідом забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти в ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Мета статті: розкриття особливостей забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти в ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Загальні положення та окремі аспекти індивідуалізації навчання розглядають В. Володько, М. Мартинович, Т. Мішковська, Т. Некрасова, М. Солдатенко, Л. Смалько, А. Стеблецький; технології індивідуального навчання – Л. Липова, Ю. Макаров. Проблеми визначення поняття «індивідуальна освітня траєкторія» присвячено дослідження таких науковців, як К. Александрова, В. Багрій, Л. Глазкіна, Б. Долинський, Т. Ковальова, Т. Коростіянець, І. Краснощок, С. Литвиненко, О. Нещерет, Н. Рибалкіна, Н. Суртаєва, О. Тубельський, А. Хуторський; побудові індивідуальних траєкторій навчання здобувачів вищої освіти на основі застосування вибіркового елементів навчальних планів – роботи Л. Білоцької, С. Донченко, О. Пенчук.

В умовах війни індивідуальна освітня траєкторія набула нового значення, частина університетів, які опинилися на окупованій території, постраждала від військових дій і вимушена була перейти на змішаний формат роботи та формування фактично індивідуальних навчальних планів для кожного здобувача вищої освіти, ґрунтовно використовуючи сучасні цифрові платформи (Moodle, Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Google Hangouts, Google Classroom, ClassDojo, Padlet, Coursera тощо).

Наявність індивідуальних освітніх траєкторій у закладі вищої освіти є індикатором якості освітнього процесу, адже донедавна Міністерство освіти і науки України фіксувало звернення здобувачів вищої освіти щодо недотримання тим або іншим навчальним закладом вимог Закону України «Про вищу освіту».

Відповідно до пункту 15 частини 1 статті 62 Закону України «Про вищу освіту», особа, яка навчається у закладі вищої освіти, має право на вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не

менше як 25% загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти (Закон України, 2014). Так, здобувачі вищої освіти є повноцінними учасниками освітнього процесу, вони мають право впливати на його організацію, одним з аспектів якої є вибіркові освітні компоненти.

Вибіркові дисципліни (англ. *electives*) походять із концепції *person-centered teaching* (навчання, орієнтоване на особистість), яку в середині ХХ ст. систематизував американський психолог Карл Роджерс. У її основі лежить принцип, за яким здобувач освіти бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, вибираючи, що вчити, як учити та як оцінювати власні знання (Чепурна, 2016).

Відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, «індивідуальна освітня траєкторія» – це «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» (Закон України, 2017).

На думку Т. Годованюк, під час формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти необхідним є врахування таких елементів освітньої парадигми, як:

- цінності навчання студентів для самореалізації, для прояву і розвитку своїх особистісних якостей, для здійснення індивідуального призначення;
- мотиви зацікавленості студентів у процесі навчання, задоволення від досягнення освітніх результатів;
- зацікавленість викладача в розвитку студентів, задоволення від спілкування з ними;
- авторитет викладача;
- спрямованість студентів на оволодіння основами людської культури і ключовими компетенціями: ціннісно-смысловими, інформаційними, пізнавальними, комунікативними і т. д.;
- усвідомлення викладачем права студента на особистісні освітні цілі;
- взаємне партнерство викладача і студента;
- зміщення акценту на самоконтроль і самооцінку студенті (Годованюк, 2010).

Кожний здобувач вищої освіти має змогу створити індивідуальну освітню траєкторію освоєння всіх освітніх компонентів навчального плану, які вибирає самостійно. Водночас така практика викликає зацікавлення в усіх учасників освітнього процесу, адже здобувачі вищої освіти мають можливість поглибити *HardSkills* («тверді навички», що допомагають освоїти певну професію ґрунтовніше), а викладачі – працювати з мотивованою аудиторією. Уже сама процедура вільного вибору освітніх компонентів сприяє розвитку *SoftSkills* («гнучких навичок»), як-от: міжособистісного спілкування, управління часом, вміння переконувати, креативності, роботи в команді та ін. (Кравчук, 2019).

У ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» від моменту прийняття відповідних нормативно-правових актів, які регулюють це питання, вибіркові освітні компоненти пропонують усі кафедри університету для здобувачів усіх освітньо-професійних програм усіх освітніх рівнів. Дисципліни вільного вибору становлять не менше 25% навчального плану. Це дає змогу здобувачам вищої освіти сформувати індивідуальну освітню траєкторію відповідно до своєї особистісної спрямованості, своїх інтересів та здібностей, вони допомагають здобувачам вищої освіти вибрати напрям своєї майбутньої професійної діяльності, розширити й поглибити знання з певного освітнього компоненту; окрім того, це одна з тих основних вимог Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, без дотримання якої не можна акредитувати освітні програми. Оновлення освітніх програм із вільним вибором дисциплін уможливило якісні зміни внутрішнього середовища закладу вищої освіти, посилює його конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг.

Дисципліни вільного вибору представлені у навчальному плані відповідної освітньої програми переліком дисциплін, що включає у себе як дисципліни відповідної випускової кафедри, так і дисципліни інших кафедр, що є однаковими за обсягом кредитів та формою контролю. Кількість та обсяг дисциплін вільного вибору здобувача вищої освіти для конкретного семестру вказано в навчальному плані.

Порядок вибору здобувачем вищої освіти вибіркового освітнього компонента прописано в процедурі формування переліку дисциплін вільного вибору здобувачів вищої освіти та процедурі вибору здобувачами вищої освіти дисциплін вільного вибору (http://luguniv.edu.ua/?page_id=57459).

Так, по-перше, викладачі на підставі моніторингу запитів учасників освітнього процесу, аналізу сучасних тенденцій розвитку економіки, політики та культури протягом I семестру анонсують дисципліни вільного вибору студентів.

По-друге, на початку кожного навчального року директорат інститутів (деканат факультетів) проводить онлайн-зустріч зі здобувачами вищої освіти та представниками випускових кафедр для ознайомлення здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів з алгоритмом формування індивідуальної освітньої траєкторії та презентації, передбачених навчальним планом, вибіркового компонента за освітньою програмою.

По-третє, деканати факультетів/директорати навчально-наукових інститутів/відділ аспірантури разом із гарантами освітніх програм створюють Google-форми з переліком дисциплін вільного вибору здобувачів вищої освіти для кожної ОП на основі затвердженого вченою радою університету переліку дисциплін вільного вибору здобувачів вищої освіти.

Із метою забезпечення прозорості діяльності університету створено електронний каталог із переліком таких освітніх компонентів, анотацій і силабусів до них, який розміщено на Освітньому порталі ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» (<http://do.luguniv.edu.ua/course/index.php?categoryid=4504>), доступ мають усі авторизовані користувачі (викладачі та здобувачі вищої освіти; загальний перелік вибіркового освітнього компонента розміщено на офіційному сайті університету (http://luguniv.edu.ua/?page_id=59106)). Вибрані здобувачем вищої освіти освітні компоненти обов'язкові до вивчення та включаються у додаток до диплому. Здобувачі вищої освіти, які не скористалися своїм правом вибору вибіркового освітнього компонента, розподіляються структурним підрозділом університету в попередньо сформовані групи з метою їх оптимізації.

Упровадження практики вибіркового освітнього компонента не лише дає змогу вибрати 25% освітніх компонентів загальноуніверситетського та професійного циклів відповідно до своїх уподобань та інтересів, а й створює здорову конкуренцію та стимулює науково-педагогічних працівників до самовдосконалення та водночас удосконалення пропонуваного освітнього курсу з урахуванням сучасних трендів і умов сьогодення.

Таким чином, в умовах війни індивідуальна освітня траєкторія – це одне з оптимальних рішень для здобувачів вищої освіти, які не можуть відвідувати заняття аудиторно (перебувають за межами країни в умовах тимчасового прихистку, є внутрішньо переміщеними особами, не можуть відвідувати заняття через обстріли і небезпечну ситуацію у їхньому регіоні). Водночас стратегічно важливо забезпечити не лише доступ здобувачів до освіти, налагодити якісний освітній процес, а й надати їм можливість вибирати освітні компоненти відповідно до своєї професійної спрямованості та наукових уподобань. Ми лише робимо перші кроки в дослідженні цього питання, подальші дослідження плануємо присвятити розробленню практичних психолого-педагогічних рекомендацій щодо розроблення вибіркового освітнього компонента.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

2. Чепурна О. Є. Особливості формування переліку та змісту вибіркових дисциплін з метою підвищення якості підготовки бакалаврів і магістрів з економіки. *Модернізація змісту вищої економічної освіти: проблеми та перспективи* : матеріали науково-методичної конференції, м. Одеса, 19 лютого 2016 р. Одеса : Одеський національний економічний університет, 2016. С. 46–48.

3. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

4. Годаванюк Т. Л. Індивідуальне навчання у вищій школі : монографія. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2010. 160 с.

5. Кравчук Ю., Левчук І. Про реформування практики вибіркових дисциплін. *Волинський національний університет імені Лесі Українки* : вебсайт. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/articles/individualna-osvitnya-traiektoriya-abo-quo-vadis-studens>.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014 r. № 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 № 1556-VII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

2. Chepurna, O. Ye. (2016). Osoblyvosti formuvannia pereliku ta zmistu vybirkovykh dystsyplin z metoiu pidvyshchennia yakosti pidhotovky bakalavriv i mahistriv z ekonomiky [Peculiarities of the formation of the list and content of optional disciplines in order to improve the quality of training of bachelors and masters in economics]. *Materialy naukovo-metodychnoi konferentsii "Modernizatsiia zmistu vyshchoi ekonomichnoi osvity: problemy ta perspektyvy"* [Proceedings of the scientific and methodological conference "Modernization of the content of higher economic education: problems and prospects"] (Odesa, February 19, 2016). Odesa: Odesa National University of Economics, pp. 46–48 [in Ukrainian].

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 № 2145-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

4. Hodavaniuk, T. L. (2010). *Indyvidualne navchannia u vyshchii shkoli: monohrafiia* [Individual education in higher education: monograph]. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].

5. Kravchuk, Yu., & Levchuk, I. (n.d.). Pro reformuvannia praktyky vybirkovykh dystsyplin [About reforming the practice of selective disciplines]. *Lesya Ukrainka Volyn National University: website*. Retrieved from: <https://vnu.edu.ua/uk/articles/individualna-osvitnya-traiektoriya-abo-quo-vadis-studens> [in Ukrainian].

Товстуха О. М. Забезпечення формування деяких аспектів індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти у ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Індивідуальна освітня траєкторія у класичному розумінні – це персональний шлях розвитку здібностей, особистісних якостей і психічних процесів особистості здобувача освіти. В її основі лежить людиноцентризм, вона має на меті забезпечити максимально сприятливі умови для навчання й розвитку кожного здобувача освіти. У такому контексті індивідуальні освітні траєкторії, які в умовах реформи розглядалися як один зі шляхів забезпечення рівного доступу до освіти, зараз набувають особливого значення.

У ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» освітні компоненти вільного вибору становлять не менше 25% навчального плану, вони представлені у навчальному плані відповідної освітньої програми переліком дисциплін, що включає у себе як дисципліни відповідної випускової кафедри, так і дисципліни інших кафедр, що є однаковими за обсягом кредитів та формою контролю. Із метою забезпечення прозорості діяльності університету створено електронний ката-

лог із переліком таких освітніх компонентів, анотацій і силабусів до них, який розміщено на офіційних сторінках університету (офіційний сайт, Освітній портал ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», доступ мають усі авторизовані користувачі (викладачі та здобувачі вищої освіти)).

Ключові слова: індивідуалізація навчання, індивідуальна освітня траєкторія, вибіркові освітні компоненти, здобувач вищої освіти, особистісно-орієнтоване навчання.

Tovstukha O. Ensuring the formation of some aspects of the individual educational trajectory of higher education seekers at the state institution «Taras Shevchenko LNU»

An individual educational trajectory in the classical sense is a personal path to the development of abilities, personal qualities, and mental processes of the person seeking education. It is based on people-centeredness, it aims to provide the most favorable conditions for learning and development of every student of education. In this context, individual educational trajectories, which in the context of the reform were considered as one of the ways to ensure equal access to education, are now gaining special importance.

In Taras Shevchenko LNU, educational components of free choice make up at least 25% of the curriculum, they are represented in the curriculum of the corresponding educational program by a list of disciplines, which includes both the disciplines of the corresponding graduation department and the disciplines of other departments, which are the same according to volume of loans and form of control. In order to ensure the transparency of the university's activities, an electronic catalog has been created with a list of such educational components, annotations and syllabi for them, which is posted on the official pages of the university (the official website, the Educational Portal of Taras Shevchenko LNU, access is available to all authorized users (teachers and applicants higher education)).

Key words: individualization of education, individual educational trajectory, selective educational components, higher education applicant, person-oriented education.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 19.11.2022 р.
Прийнято до друку 23.12.2022 р.